

811.14'06'242:811.163.41'243
<https://doi.org/10.18485/sj.2022.27.1.30>

ЖАРКО С. БОШЊАКОВИЋ*
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 15.10.2021.
Прихваћен: 22.12.2021.

ГРЧКО-СРПСКА ИНТЕРФЕРЕНЦИЈА У ИДИОЛЕКТУ ЈЕДНЕ ГРКИЊЕ

У раду се анализира идиолект једне Гркиње из околине Едесе (Водена) која је 1946, у својој двадесет првој години, избегла у Југославију, где је засновала своју породицу и радила као радница. Првенствено смо желели да утврдимо који се елементи грчког језика најчешће манифестују приликом коришћења српског језика. С обзиром на њен степен образовања, очекујемо да ће у говору бити присутне и дијалекатске црте грчких северних, али и бачких говора пошто је по доласку живела у Маглићу, Гакову и Суботици. Такође, интересантно је утврдити и који елементи српског језика нису у потпуности усвојени.

Уз анализу идиолекта прилаже се и транскрипт интервјуа из 2009. као сведочанство једног времена пуног патње и страдања ових несрећних људи који су и даље волели своју отаџбину, туговали за њом, певали своје песме, играли своје игре и чували свој језик.

Кључне речи: грчки и српски језик, дијалектологија, интерференција, језички нивои, транскрипт.

УВОД

После грађанског рата велики број избеглица из Грчке нашао се 1946. године у Буљкесу, тј. на економији у Маглићу. Међу њима је била и Параскева Парфалидис која је рођена 1925. године у Петрији јужно од Едесе (Водена). Њени родитељи су Понти и дошли су у Грчку из Совјетског Савеза. У Србији

* zarko.bosnjakovic@gmail.com

се удала за Симосу Мистакидиса, Грка из Харкова, који се касније вратио у Грчку и оставио је са двоје деце. Касније се удала за једног Србина. Свој век је провела у Гакову и Суботици, где је радила као физичка радница у млекарни.

Теоријски приступ језицима у контакту налазимо код Рудолфа Филиповића (1986), који теоријске принципе заснива на интерференцији енглеског и хрватског. Практичним аспектом интерференције македонског и српског језика на фонетском и морфосинтаксичком нивоу бавио се аутор овог рада, који је анализирао идиолект једне Македонке. Она се у средњим годинама доселила из Велеса у Срем, где је провела тринаест година пре тадашњег испитивања (Бошњаковић 2005 и 2006). Наведени радови дали су подстицај за шира истраживања говора Македонаца у јужном Банату, и то на лексичком (Лаброска/Станковић 2016) и морфосинтаксичком нивоу (Станковић/Лаброска 2015; Станковић 2020). Македонски исељеници у Аустралији изложени су вишеструким типовима интерференције. Наиме, њихови идиоми су имали елементе родног дијалекта, који су поносно чували, али и стандарда земље у којој су живели (Албаније, Бугарске, Грчке, Југославије). Да би у Аустралији очували свој идентитет, учили су стандардни македонски, а говорили су и енглески. Дакле, у њиховим идиолектима било је у различитим степенима елемената наведених идиома (Чашуле 1998).

Мало је, колико је мени познато, објављено живих сведочанстава о несрећној судбини људи који су морали напустити своју отаџбину. Још је мање радова о интерференцији грчког и српског језика. Код нас су обично анализиране грешке које Срби праве учећи грчки језик (Рађеновић 2014, 2017). Међутим, свакако је корисно утврдити и који се елементи грчког језика тешко напуштају, а који српски тешко усвајају. При свему овоме треба водити рачуна о степену образовања испитаника, о послу којим се бави, о потреби и жељи да се уклопи у нову средину, па и о роду. При томе у идиолекту треба одредити удео стандардних и народних говора и матерњег и језика који се усваја. Ако се усваја део граматичког система који је компликованији у другом језику од оног у матерњем, очекивано је да ће се тежити ка његовом упрошћавању, тј. употреби неутралних или погрешних облика. Тако на пример, ако Грк треба да савлада употребу падежа у српском, он ће тај систем покушавати да упрости употребом неутралне форме, номинатива, или ће услед тежење да не погрешни, употребити облик који не захтева рекција глагола. Некада ће користити онај облик који има најширу употребу у његовом матерњем језику (акузатив, нпр.). Ако Србин усваја грчки, имаће проблема са артикулацијом гласова [γ, δ, θ] или савладавањем глаголског система.

Да бисмо одговорили на постављене циљеве, користићемо се дескриптивним и компаративним методом. Акцент у самом транскрипту нисмо бележили јер се унапред знало да је то једна непревела мешавина експираторног и тонског система, што се преслушавањем и потврдило.

Оваква истраживања имају теоријски, али и утилитарни карактер, те је стога сваки прилог на ту тему користан допринос.

У оквиру етнодијалектолошких истраживања говора Буњеваца 2009. године снимљен је краћи интервју (30') са Параскевом у кући њене кћерке, која нам је, заједно са својим сином Аполоном, помагала у подстицању баке да се присети неких догађаја, на чему им овом приликом срдачно захваљујемо. На њихову и иницијативу појединих чланова Савета грчке националне мањине, као и са њиховим одобрењем, решили смо да публикујемо овај транскрипт како би њихови потомци сачували сећање на тежак живот својих предака ван отаџбине, али и како бисмо утврдили грчке језичке црте које су уочљиве у другом језику којим се информаторка служила више од шест деценија. Треба истаћи да је са својим првим мужем, Грком из Харкова, говорила грчки, као и то да јој и син и кћерка солидно владају овим језиком, али не и унуци!

Интервју је на српском водио аутор овог чланка како бисмо видели степен усвојености српског, али и елементе грчког који су били евидентни. Разговор је ипак завршен на грчком, што је она са радошћу прихватила.

Теме су биле биране тако да информаторку понесу емоције и да не обраћа пажњу на разговор са испитивачем. Разговарали смо о познанству са мужем, о игри и певању, школовању, о послу, о сусрету са Ранковићем, па затим о знатно тежим догађајима као што су међусобни сукоби избеглица из Грчке, напуштеним немачким кућама, тромесечном боравку мужа у затвору и др.

У својим казивањима подсвесно се ограђивала од онога што је речено исказима „Ста ја знам како је било, тако је било време, тако смо и ми, према време и ми смо”. Било је исказа којима је желела привести крају разговор или рећи да јој се ближи крај животу „– И шта је даље било? – И даље ништа. – Ништа, крај!. – Крај живота, и ето.”

ГРЧКО-СРПСКА ИНТЕРФЕРЕНЦИЈА

Грчки елементи су уочљиви: у прозодији, у реченичној интонацији, у артикулацији појединих гласова, у деклинацији, у употреби падежа и предлога, у неразликовању падежа правца и места, у конгруенцији, у мешању родова, у глаголском виду, у реду речи. Промена језичког кода огледала се на лексичком и семантичком нивоу. У идиолекту ове информаторке уочене су и дијалекатске црте бачких говора. Треба истаћи да се све црте јављају као квантитативне варијанте, што значи да се једна особина не јавља доследно, већ она алтернира са српском.

Прозодија. У њеном говору доминира експираторни акценат који се може наћи на истом слогу као у српском (у *Буљкусу*, *дв`ојица*, *играли*, *игранка*,

имали, ком`исије, саслуи`ања, `узети, са ит`аповима), али и на неком другом слогу (критик`овли, макед`онски, ост`авили, пон`ово, уп`ознали, уч`итељ). Ретки су примери употребе акцента који разликује тон и квантитет (*ја̀ко, лѐпа, плесач; мо̀рала, ра̀дити, ура̀дити; во̀лела, у млѐкару*). Послеакцентски квантитет нисмо забележили ни у једном примеру (*игр`анка, `узети*). У упитним реченицама је сачувана типична грчка интонација (*У Гакову?*).

Гласови. Што се тиче артикулације сугласника, треба рећи да се не ретко чују српско [ш], [ж], [ч], [ц], [ћ] и [ђ], али су забележени и примери са грчким цакавизмом [*досла, досли, одес, осла, јос, засто, ниста, ста*], [*зивили, да казем, тразио*], [*уцио, цекај*], [*вец, Маглиц, Ранковица, цемо*]. Употреба шуштавих сугласника и африката свакако је резултат дугогодишњег коришћења српског језика, али [ш] и [ж] могу бити и трагови понтијског дијалекта који су говорили њени преци (Кондосопулос 2001: 13) или стања у северним грчким говорима којима је била окружена у својој младости до своје двадесет и прве године. У њима се такође срећу шуштави сугласници (Кондосопулос 2001: 95). У наведеним говорима [с] је давало [ш] иза неслоговног [и] или испред појединих сугласника /к, т, п/ (Кондосопулос 2001: 13), с чим можемо довести и наш пример [с^шлепи]. Њега можемо тумачити и хиперкорекцијом, тј. тежњом да се обрати пажња на изговор појединих гласова.

Глас [с] испред звучних сугласника и сонаната се соноризује, што је типично за грчку ортоепију [*зурос, зминос, звино*], коју не прати и адекватна ортографија *σουρός* 'коврчав' *σιήνος* '1. јато, рој, 2. ескадрила', *σβήνω* 'гасим' (Холтон и др. 2007: 24). У нашем, истина, скромном корпусу забележен је само један пример овог типа [*змо*] од *смо*.

Умекшавање изговора гласа [л] испред вокала предњег реда познато је у северним говорима грчког језика (Кондосопулос 2001: 97), што налазимо и у нашем корпусу [*знал`и, зивил`и, л`имун, мол`им*].

У неким лексемама, које се користе и у српском, сачувана је фонетска структура грчког језика [икономија] *οικονομία* 'економија'. На северу грчке неакцентовани средњи вокали /е/ и /о/ затварају се и прелазе у високе /и/ и /у/, те тако енклитички облик личне заменице 1. л. јд. у акузативу уместо *με* гласи *μι* (Кондосопулос 2001: 94), што је забележено и у идиолекту наше информаторке: директор *ми* је јако жалио; јако лепо сам певала *γι` αὐτό* учитељ јако *ми* је волела. Међутим, на основу и примера у којима се уместо дативског облика *ми* јавља акузативско *ме* можемо закључити да је дошло до мешања ова два падежна облика, при чему облици директног објекта шире поље употребе: први пута кад ми је тражила, писала *ме* са шибицом на панталон, на гаћама, писала *ме* «донеси ми соли». У разговору са учитељима грчког у Новом Саду чуо сам управо такве конструкције: *цекај да те казем*. У њиховом говору наше [д] ван првог слога изговара се као [нд: вонда, ренд], на шта је утицало грчко

бележење тог гласа αντίπαλος [андипалос] 'противан, супротан', πέντε [пенде] 'пет' (Холтон и др. 2007: 21).

Деклинација и употреба падежа. Речи са деклинацијом у грчком разликују номинатив, генитив, акузатив и ређе вокатив. Наша информаторка лично греши у употреби падежних облика у српском, што је сасвим оправдано будући да усваја један сложенији систем. У том усклађивању једноставнијег и сложенијег система долази до различитих солуција. Она, што је и логично док се не усвоји други језик, најчешће прибегава употреби неутралне, номинативне форме. Потом следи употреба акузатива, који се често користи у грчком језику, али и других падежних облика.

У српском именице са квантификаторима стоје у генитиву, а у грчком у акузативу (Холтон и др. 2007: 83), док се наша информаторка одлучила за номинатив: заједно смо имали ово двоје деца; имала сам те двоје деца (каὶ та δύο παιδιά); три месеци су држали у затвору; три месеци плата је добио од затвора (τρεις μήνες); пуно бунари су били према (πολλά πηγάδια).

У негираним егзистенцијалним конструкцијама такође се јавља номинатив уместо генитива у српском или акузатива у грчком: Срби нисмо имали у Буљкес (Σέρβους δεν είχαμε).

За номинатив се одлучује и у случају када се у српском користи бес-предлошки темпорални генитив, а у грчком темпорални акузатив са чланом (то 2004, то δύο χιλιάδες τέσσερα; Холтон и др. 2007: 83): *педесет година* ми је син рођен; *педесет трећа* ми је Софија рођена.

Уместо предлошког генитива у српском или предлошког акузатива у грчком, она се одлучује за номинатив: није фалио *од кућа* (από το σπίτι) и инструментал: нешто се љуља *испод ногама* (κάτω από τα πόδια).

Уместо акузатива у оба језика, информаторка користи номинатив: зато су га и критиковали као *инфербираоц* (τον критикаραν ως κομμουνιστή); тамо су нашли *сервиси*, *храна* (εκεῖ βρήκαν σερβίτσια, τρόφιμα); *плата* је добио од затвора; *на игранка* њи су двојица досли (στο χορό); после су почели бежати у *други држави* (στις άλλες χώρες).

Уместо беспредлошког акузатива у српском или (бес)предлошког акузатива у грчком, информаторка уз глагол *учити* користи датив, што може бити према грчкој предлошкој конструкцији која се преводи дативом или се рекција укрстила са глаголом *предавати*: учила сам остали, ово, *ученицима* (δίδασκω στους μαθητές την μουσική).

Уместо локатива у српском или предлошког акузатива у грчком, информаторка користи номинатив: тамо *на игранка* (смо се упознали).

Уместо датива са предлогом *према* у српском или предлошког акузатива у грчком регистрован је акузатив са предлогом: излазила сам тамо *према путу* (προς την σιδηροδρομική γραμμή).

Употреба падежа прваца и места. У грчком језику и уз глаголе кретања и мировања користи се акузатив са предлогом или без њега: Θα είμαι (στη) Κόρινθο 'Бићу на Коринту'; Πας (στους) Αμπελοκήπους 'Идем у Амбелоки-пусе' (Холтон и др. 2007: 84). Навешћемо и једну именицу с. р.: Είσαι (στο) σχολείο; Πας (στο) σχολείο. Због ове чињенице јасно је да дистинкцију између падежа места и прваца није у потпуности успела да усвоји. Најпре ћемо навести примере у којима је спроведена ова дистинкција: место: у *Гакову* смо играли; био је три месеци у затвори у *Сомбору*; тамо смо се упознали у *хору*; на *састанцима* смо грчки (говорили); писала са шибицом на *гаћама*; првац: у *Буљкес* смо ишли тако.

Приликом нарушавања ове дистинкције информаторка је уместо падежа места, локатива, користила падеж прваца, акузатив, и обрнуто: певала сам у *школу* јос; заједно смо дошли у *Гакову*. Варијација се огледа у истом исказу: – А где сте га нашли? – Овде у *Буљкесу*, тамо у *икономија Маглић* (номинатив!); У *Гакову* радили смо као радници и у *млекару*.

Остале одлике. Падежни наставак може бити условљен родом именице у грчком језику: био је три месеци у *затвори* (στη φυλακή, ж. р), али и: тамо су били они у *затвору*.

У предлошким конструкцијама конгруентни атрибут не слаже се са центром синтагме у падежу: кад су кренули за *други државе*; одакле је та комисија из Београда, из *Нови Сада*; да ли змо (знали) *те људи*.

Употреба предлога. Употреба предлога може се поклопити са предлошком конструкцијом у грчком: Ја нисам радила у *земљу* (στο χωράφι), није давала муж ми да радим у *земљу*; али и не мора: нисам морала ићи до *школу* (στο σχολείο, у школу); пред да иду они за *друге државе* (у грч. чешће στις άλλες χώρες, у друге земље).

Под утицајем грчког, али и бачких говора инструментал оруђа се исказује предлошком конструкцијом: писала ме са *шибицом* (με το σπίρτο).

Конгруенција. На род конгруентних атрибута, али и придева у именском делу предиката, утиче род именице у грчком језику: како је *наша живот* (η ζωή, ж. р) је био у Грчко – А у српској или грчкој школи? – У *грчко*, у *српско* (то σχολείο, с. р) нисам била; *оно кревет* (то креβάτι, с. р) *празно*. Неки пут употреба конгруентног атрибута није условљена родом именице у грчком: имала сам *добро глас* (η φωνή, ж. р);

Радни глаголски придев не конгруира увек са субјектом будући да прошла времена у грчком не разликују род. У њеном идиолекту уочава се тежња ка

употреби овог облика у ж. р. у једнини: јако лепо сам певала γι' αὐτό учитељ јако ми је *волела*; није *давала муж* ми да радим у земљу; први пут кад ми је (муж) *тражила*, *писала* ме са шибицом на панталон, на гаћама, *писала* ме; *нико* ниста није *знала*; како се *звала то место*; а овај други Тодор, не знам како *се звала*; и тако смо (она и муж) *добила* пет хиљади;

Грамматичка категорија броја. И граматички број именице се може из матерњег језика пренети у други језик: *писала* ме са шибицом *на панталон* (στο παταλόνι, једнина).

Глаголски вид. Грчки говорници немају осећај за глаголски вид у словенским језицима пошто се трајање неке радње означава презентском (αγοράζω 'купујем', θα αγοράζω 'куповаћу', να αγοράζω 'да купујем', αγοράξα 'куповах'), а завршеност аорисном основом (αγόρασα 'купих', θα αγοράσω 'купићу', να αγοράσω 'да купим'): морали смо *урадити*, *радити* и живити; Немци су оставили, мислили да *ће се враћати* поново тамо и опет *ће узети*, али *нису се враћали*; Ја нисам *радила* у земљу, није *давала муж* ми да радим у земљу.

Ред речи. У српском, као и у грчком језику релативно је слободан ред речи (Холтон и др. 2007: 231–232). Међутим, ред речи који налазимо у информаторкиним исказима више је резултат усменог саопштавања и њене старости: а био Грк ми је муж; учитељ јако ми је *волела*.

Промена језичког кода. Промена кода десила се на крају интервјуа на иницијативу испитивача, док су се у току разговора само спорадично појављивале поједине грчке лексеме: јако лепо сам певала γι' αὐτό учитељ јако ми је *волела* ('зато'); *знала* сам историје, *знала* сам математику, *знала* сам Σερβικά, όλα, све сам *знала*. У два примера узрочне реченице су уведене везником *зашто*, што у потпуности одговара грчком γιατί 'зашто, јер, зато': код Ранковића сам *добила*, пет иљади смо *добили* *зашто* смо играли ја и муж; директор ми је јако *жалио* *зашто* имала сам те двоје деца.

Неке црте бачких говора. С обзиром на ограничен корпус, можемо навести тек неколико фонетских и морфолошких црта, које су карактеристичне за бачке, али и за остале говоре шумадијско-војвођанског дијалекта. На фонетском плану указујемо на поједине шумадијско-војвођанске икавизме фонетског (ди је, ди су) и аналошког типа (према *живим*, *видим* имамо *и* и у инфинитивној основи: морали смо *радити* и *живити*; онда смо у Гакову још *зиви*ли; *види*ли (Поповић 1968: 41–42). Вокалска група *-ае-* код бројева од једанаест до деветнаест не сажима се већ се дифтонгизује *петнајс* (Поповић 1968: 75). У бачким говорима радни глаголски придев има три фонетска лика: *отио*, *очла*, *ошла* (Поповић 1968: 64). Код наше информаторке је забележена трећа варијанта са грчком реализацијом гласа *и* *осла*.

На морфолошком плану, у релативно малом корпусу, нашли су се примери употребе дужег облика инфинитива (морали смо *урадити*, *радити* и *живити*; нисам морала *ићи*; морала сам *се запослити*; почели су *бежати*); који је у бачким говорима чешћи од оних без завршног -и (Поповић 1968: 192). Инфинитив се чува и у сложенем футуру (мислили су да ће се *враћати* и опет ће *узети*). Иако су у грчком конјуктивне конструкције веома честе, у њеном идиолекту ипак је чешћа употреба инфинитива (в. претходне примере), него конструкције да + презент (почела сам *да идем*; кад су кренули *да иду*). Дијалекатског је карактера и прилог за време: тако су *ноћом* (долазили).

Неке црте стандардног језика. У идиолекту су забележене и неке фонетске карактеристике стандардног језика: *храна*; *разболео се*; почели *бежати* и сл.

У идиолекту наше информаторке нису уочене особине мађарског језика.

ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ

На крају анализе можемо закључити да наша информаторка има језичку компетенцију за комуникацију на оба језика. Будући да није учила у српским школама, можемо закључити да она користи разговорну варијанту српског језика у којој се бележе и дијалекатске црте шумадијско-војвођанског дијалекта, тачније бачких говора (*ди*; *живити*, *зивили*; *осла*; *петнајс*; *ноћом*). Граматички систем српског језика је делимично усвојен, што се огледа у правилној (*храна*; *разболео се*; почели *бежати*) и неправилној употреби његових елемената.

Тако на прозодијском плану доминира експираторни акценат и одсуство неакцентованог квантитета (*игрџанка*, *узџети*), што је резултат интерференције са грчким језиком. И у упитним реченицама се чује типична грчка интонација (*У Гакову?*). Треба истаћи да је у понеким лексемама сачуван тонски акценат, који у њеном идиолекту нема статус прозодеме (*јџако*, *плесџач*; *мџрала*, *раџити*; *вџлела*, *у мџекару*).

Варијантне реализације су евидентне и у артикулацији појединих гласова у српском језику. За говорнике стандардног грчког језика, али не и за оне чији су говори били у контакту са турским и словенским језицима, артикулација српских гласова [ш], [ж], [ч], [ц], [ш̣] и [ш̣̣] представља ретко савладиву препреку. Наша информаторка је делимично усвојила српску артикулацију, те тако имамо дублетне форме [ш > с: *досла* : дошла, *јос* : још, *ста* : шта], [ж > з: *зивили* : *живили*, *казем* : *кажем*], [ч > ц: *цекај* : *чекај*], [ш̣ > ц: *Маглиц* : *Маглић*, *цемо* : *ћемо*] итд. То је свакако резултат стања у понтијском идиому, којим су говорили њени преци, али и стања у северним македонским говорима, као и дугогодишњег живота у српском језичком окружењу.

Ретки су примери у којима се консонант /с/ озвучава испред сонанта [змо : смо], што је једна од типичних одлика грчког језика.

Умекшавање изговора гласа [л] испред вокала предњег реда познато је у северним говорима грчког језика, што налазимо и у нашем корпусу [знал 'и, зивил 'и, л 'имун, мол 'им].

У неким лексемама, које се користе и у српском, сачувана је фонетска структура грчког језика [икономија] οικονομία 'економија'.

Уочено је и мешање енклитичких облика личних заменица 1. и 2. л. јд. у ДАјд. (директор *ми* је јако жалио : писала *ме* са шибицом на панталон), поред регуларне употребе (он *ме* је уцио : деонеси *ми* соли). Једна од одлика неких грчких говора је и мешање генитивске (μου) и акузативске (μι) енклитике, што се још више нарушило у другој језичкој средини, у којој се уместо грчког генитива јавља датив (ми). Нема осталих примера у којима би се регистровала промена средњих вокала /о/ и /е/ у /у/ и /и/, што је једна од одлика северних грчких говора, те облик *ми* у Ајд. не можемо сматрати фонетском цртом.

На морфосинтаксичком плану такође се срећу варијантне форме. Због уштеде простора, навешћемо само одступања која су углавном резултат усвајања сложенијег деклинационог система од оног којег носи из грчког језика. У функцији различитих падежа информаторка често користи номинатив (Г: имала сам те двоје деца; три месеци су држали у затвору; Срби нисмо имали у Буљкес; педесета година ми је син рођен; није фалио *од кућа*; А: тамо су нашли *сервиси*, *храна*; *на игранка* њи су двојица досли; Л: тамо *на игранка* (смо се упознали); или неки други облик који не одговара рекцији глагола (Г: нешто се љуља *испод ногама*; Д: излазила сам тамо *према пругу*; А: уцила сам остали, ово, *ученицима*).

Због чињенице да се у грчком и уз глаголе кретања (Πάω (στο) σχολείο) и уз глаголе мировања (Είμαι (στο) σχολείο) употребљава акузатив, у идиолекту наше информаторке су забележени и примери у којима је у српском спроведена ова дистинкција (у *Гакову* смо играли; *на састанцима* смо грчки (говорили) : у *Буљкес* смо исли тако), али и они у којима је дошло до мешања падежних облика, и то чешиће у корист акузатива, што је и очекивано с обзиром на стање у грчком (певала сам у *школу* јос; радили смо као радници и у *млекару* : заједно смо дошли у *Гакову*).

Неке предлошке конструкције одговарају онима у грчком (ја нисам радила у *земљу* (στο χωράφι), није давала муж ми да радим у *земљу*);, док друге не одговарају стању ни у једном од језика којима се служи (нисам морала ићи до *школу* (στο σχολείο, у школу).

Под утицајем грчког, али и бачких говора инструментал оруђа се исказује предлошком конструкцијом: писала ме *са шибицом* (με το σπίρτο).

Падежни наставак може бити условљен родом именице у грчком језику: био је три месеци у *затвори* (στη φυλακή, ж. р), али и: тамо су били они у *затвору*.

Некада на род конгруентних атрибута, али и придева у именском делу предиката, утиче род именице у грчком језику: како је *наша живот* (η ζωή, ж. р) је био у Грчко; – А у српској или грчкој школи? – У *грчко*, у *српско* (το σχολείο, с. р) нисам била; *оно кревет* (το креβάτι, с. р) празно. Неки пут није сигурна који је род у српском, те тада атрибут не конгруира са именицом: имала сам *добро глас* (η φωνή, ж. р).

У предлошким конструкцијама конгруентни атрибут не слаже се са центром синтагме у падежу: кад су кренули за *други државе*; одакле је та комисија из Београда, из *Нови Сада*; да ли змо (знали) *те људи*.

Радни глаголски придев не конгруира увек са субјектом будући да прошла времена у грчком не разликују род. У њеном идиолекту уочава се тежња ка употреби овог облика у ж. р. у једнини: учитељ јако ми је *волела*; није *давала муж* ми да радим у земљу; први пут кад ми је (муж) *тражила*, *писала* ме са шибицом на панталон, на гаћама, *писала* ме; *нико* ниста није *знала*.

И граматички број именице се може из матерњег језика пренети у други језик: *писала* ме са шибицом на *панталон* (στο παταλόни, једнина).

Грчки говорници немају осећај за глаголски вид у словенским језицима, што је евидентно и у говору наше информаторке (морали смо *урадити*, *радити* и живити; Немци су оставили, мислили да *ће се враћати* поново тамо и опет *ће узети*, али *нису се враћали*; Ја нисам радила у земљу, није *давала муж* ми да радим у земљу).

Иако је ред речи у оба језика прилично слободан, у информаторкином казивању он је резултат усменог саопштавања и њене старости, те не одговара стању ни у грчком ни у српском: а био Грк ми је муж; учитељ јако ми је волела.

Промена кода десила се на крају интервјуа на иницијативу испитивача, док су се у току разговора само спорадично појављивале поједине грчке лексеми: јако лепо сам певала *γιαυτό* учитељ јако ми је волела ('зато'); знала сам историје, знала сам математику, знала сам *Σερβικά*, *όλα*, све сам знала. У два примера узрочне реченице су уведене везником *зашто*, што у потпуности одговара грчком *γιατί* 'зашто, јер, зато': код Ранковића сам добила, пет иљади смо добили *зашто* смо играли ја и муж; директор ми је јако жалио *зашто* имала сам те двоје деца.

Транскрипт:

ОСТАЛА СУ САМО СЕЋАЊА

– Кад би о мени причала, то би причала цела књига би писала, тако да се зна како је наша живот је био у Грчко...

– А како је овде живот био?

– Па, овде није било лоше да кажем, морали смо урадити, радити и живити, шта цемо друго.

– Кад сте се удали?

– Не знам која година је било. Педесета година ми је син рођен, а педесет трећа ми је Софија рођена, а био Грк ми је муж.

– А!

– Па да, био Грк он.

– А где сте га нашли?

– Овде у Буљкесу, тамо у икономија Маглић, тамо де Руси су дошл`и од тамо, а ја јако сам била плесачица, и он је био плесач и тамо смо се упознали у хору.

– А шта сте играли?

– Ста смо јели? (Пита јер није добро чула)

– Играли, играли.

– Играли смо грчки, (али набраја стране плесове у двоје, фоксфорт, валц итд.), шта ја знам, свашта смо играли.

– Али грчке игре, које сте грчке игре играли, сиртаки?

– Па то нисмо играли.

– Не, нисте?!

– То нисмо играли. То смо играли овде у Гакову.

– А, у Гакову.

– У Гакову смо играли то. Тамо су знали, пуно њих су знал`и сиртаки. Играла сам и ја некада кад сам била млађа, играла сам сиртаки, сад не знам.

– А јесте певали? Јесте лепо певали?

– Јако сам лепа певали. Певала сам у школу јос, јако лепо сам певала *γὶ αὐτό* учитељ јако ми је волела зашто имала сам добро глас и он ме је учио. Онда ја сам певала у школу и училица сам остали, ово, ученицима. Јако су лепо певали.

– А у српској или у грчкој школи?

– У грчко, у српско нисам била. У Грчкој сам поцела да идем у школу, а у Буљкесу, икономија Маглић, али ја сам била добра, па нисам морала ићи до школу, нисам морала ићи до школу, знала сам све, знала сам историје, знала сам математику, знала сам *Σεβικά, όλα*, све сам знала, нисам морала ићи до школу, икономија Маглић.

– А је л` била грчка школа после рата у Србији?

– Није.

– Не, ништа.

– Нисмо имали овде, не, само је било македонски и српска у Гакову. У Буљкес нисмо имали, у Буљкес смо ишли тако, на састанцима смо грчки (говорили).

– А, да.

– Па да.

– И онда супруг је дошао из Русије и где сте га видели? Како сте се упознали?

– Па тамо смо у Буљкес, икономија Маглић, тамо на игранка.

– Да.

– На игранка њи су двојица досл`и, он се звао Симос, а овај други Тодор, не знам како се звала, и тамо смо се упознали и тако заједно смо дошли у Гакову. Заједно смо имали ово двоје деца. Шта ја знам како је било. Тако је било време, тако смо и ми, према време и ми смо.

– А шта сте радили? Чиме сте се бавили?

– У Гакову?

– Да.

– У Гакову радили смо као радници и у млеку. Ја нисам радила у земљу, није дала муж ми да радим у земљу. Радила сам у млеку, тамо сам радила кад он отишо за Грчку. Онда послѣ ја сам остала са двоје деца ту, да морала сам се запослити. Јако сам била добра радника, јако сам, залила сам се код директора, онда осла сам код директора, директор ми је јако је жално зашто имала сам те двоје деца и тако су ме запослили у млеку, и тако смо и живили.

– А јесте имали кућу своју?

– Нисмо, имали смо бесплатну кућу, имали смо јако лепу кућу, и тамо смо живили, Маршала Тита сто петнајс, тако и данас знам.

– И шта је даље било?

– И даље ништа.

– Ништа, крај!

– Крај живота и ето.

– Крај живота! Још није крај.

(Унук) – Причај оно кад си Ранковићу певала.

– Певала сам, код Ранковића сам добила, пет хиљади смо добили зашто смо играли ја и муж, играли смо јако лепо и јако лепо смо певали и тако смо добили пет хиљади од Ранковића на поклон.

– О, лепо, лепо.

– Лепо. Јако, мислим, ценио нас. Ми смо волели Ранковица, а за после и њега су убили, шта су радили!

– Да, да, склонили га.

– Било је јако (страшно) кад то, већ кад су кренули за други државе да иду сви ови инвазиди, с^млепи, њопави, без руке, без ноге, са штаповима, били су пуно урадили, пуно (нејасно) како да казем, досла је комисија, одакле је та комисија из Београда, Нови Сада, не знам одакле је, звали су нас на саслушања – да ли змо (знали) те људи, нисмо знали, нису давали да дођемо у контакт са њима.

– Да, да.

– Шта ја знам, тако су ноћом, видиш фали на овај кревет празно, оно кревет празно, ди су нико ниста није знала докле га нису нашли у бунарима, пуно бунари су били према, цекај, како се звала то место, не знам.

– А које је то године било?

– О, онда после су почели бежати у други држави.

(Кћерка) – А које је године било то кад су бацали у бунаре ове?

– Мол’им

– (Кћерка) – Које године је то било кад су ове бацали у бунаре?

– А, пред да иду они за друге државе.

(Кћерка) – Четрдесет седма, сма?

– Па тако нешто, па да.

– То је у Грчкој било?

– У Буљкесу, икономија Маглић тамо, па да тамо.

(Кћерка) – А ко је бацо у бунаре, мама, Грци или Срби?

– Грци. Срби нисмо имали у Буљкес, ни једно Срби нисмо имали.

– Тешко је, много тешко је било?

– Јако тешко је било, јако, јако, а и кад су тамо живили ти Немци, сви су побегли за Немачку. Видиш ту, одес на путу несто се љуља испод ногама, тамо су копа’ли, тамо су нашли сервизи, храна, брашно, свашта су нашли, злато.

– Немци оставили?

– Немци су оставили, мислили да ће се враћати поново тамо и опет ће узети, али нису се враћали, нису, шта ја знам како.

(Кћерка) – А зашто је деда био у затвору?

– Деда је био у затвору због енфербириа, а није био енфербириац, а заиста није био енфербириац, али тако су га критиковали као енфербириац, био је три месеци у затвори у Сомбору. Ја сам одлазила са сином са Тошкетом, излазила сам тамо према пругу, према Апатина се иде пруга, тамо су били они у затвору. Он излазио, тако је био жут као л’имун. Како су излазили не знам. Први пут кад ми је тражила, писала ме са шибицом на панталон, на гаћама, писала ме „донеси ми соли. То је тразио. Онда после су га видели, тукли су, мучили су, мене су звали на саслушања, ја сам казала оно што сам знала – није био заиста, није био за енфорбиро, није фалио од кућа опште, али ста ја знам како је, видели су, три месеци држали су у затвору, после видели су да није крив, извадили су и платили су, три месеци плата је добио од затвора.

– Ал се разболео, је л’ да?

– Ал се разболео тамо, био је јако мршав, јако слаб. А он и није био такав пошто је знао руски, знате, зато су га и критиковали као енфербириац, а није био, а ста ја знам како је било, онда смо у Гакову јос зивили.

– Да, да, добро. Εμείς πρέπει να πάμε. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

– Παρακαλώ. Ευχαριστώ κι εγώ που σας γνώρισα.

ЛИТЕРАТУРА

- Бошњаковић 2005:** Жарко Бошњаковић, Како Македонци говоре српски? Фонетске карактеристике. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LXVIII/1–2, 257–266.
- Бошњаковић 2006:** Жарко Бошњаковић, Како Македонци говоре српски? Морфосинтаксичке карактеристике. *Српски језик*, XI, 263–284.
- Кондосопулос 2001:** Νικόλαος Κοντοσόπουλος, *Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*, Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Лаброска/Станковић 2016:** Веселинка Лаброска, Станислав Станковић, Лексичка интерференција кај Македонците во јужен Банат (Република Србија), у: Снежана Велковска и др. (ур.), *Јазичната слика на светот*, Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков”, Библиотека: Јазикот наш денешен, Књига 26, 210–218.
- Поповић 1968:** Иван Поповић, *Говор Госпођинаца у светлости бачких говора као целине*, САНУ, Посебна издања, књига CDXXV, Одељење литературе и језика, књига 21. Београд.
- Рађеновић 2014:** Анка Рађеновић, Улога превођења у учењу грчког језика као страног: шта можемо да научимо из грешака? *Примењена лингвистика*, 15. Београд, Нови Сад: ДПЈС, Филолошки факултет у Београду, Филозофски факултет у Новом Саду, 97–105.
- Рађеновић 2017:** Anka Rađenović, Η άποψη και ο χρόνος στην εκμάθηση της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας. *Πρακτικά του 3^{ου} Συνεδίου των νεοελληνιστών των βαλκανικών χωρών „Ο Ελληνισμός ως πολιτιστικός και οικονομικός παράγοντας στα Βαλκάνια (1453–2015): Γλώσσα, λογοτεχνία, τέχνη, κοινωνία*. București: 114–121.
- Станковић/Лаброска 2015:** Станислав Станковић, Веселинка Лаброска, За српско-македонската јазична интерференција на морфосинтаксичко рамниште кај Македонците во јужен Банат, у: Милош Ковачевић, Владимир Поломац (ур.), *Путевима српских идиома. У част проф. др. Радивоју Младеновићу*, Крагујевац: ФИЛУМ, 241–254.
- Станковић 2020:** Станислав Станковић, *Како Македонци у јужном Банату говоре српски*, Косовска Митровица: Универзитет у Приштини, Филозофски факултет.
- Филиповић 1986:** Rudolf Filipović, *Teorija jezika u kontaktu*, Zagreb: Školska knjiga.

Холтон и др. 2007: David Holton – Peter Mackridge, Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton, *Βασική γραμματική της σύγχρονης ελληνικής γλώσσας*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

Чашуле 1998: Piija Čašule, The interplay of the Macedonian standard and dialects in a bilingual setting: Macedonian language maintenance in Australia, *International Journal of the Sociology of Language*, 131, 105–124, (са знатним бројем референци).

GREEK-SERBIAN INTERFERENCE IN THE IDIOLECT OF ONE GREEK WOMAN

Summary

The author analyzes the idiolect of a Greek woman from the vicinity of Edessa (Vodena) who, in 1946, at the age of twenty-one, refuged to Yugoslavia, where she started the family and worked as a laborer. It has been determined that she has the competence to communicate in both languages, but in Serbian there is the influence of his mother tongue.

At the prosodic level, we have noticed a dominant use of expiratory accent and the absence of uncented quantity. At the phonetic level, the Greek way of pronouncing our consonants and some affricates is optional (*јос/још*, *ста/шта*; *казе/каже*, *живили/живили*; *вец/већ*, *Маглиц/Маглић*; *змо/смо*; *знал'и*, *мол'им*), and vocals, as well [икономија] *οικονομία* 'економија'.

At the morphological level, the Greek influence is reflected in the transmission of gender and the number of some nouns from the mother tongue: био је три месеци у затвори (στη φυλακή, ж. р); како је наша живот (η ζωή, ж. р) је био у Грчко; – Угрчко, у српско (το σχολείο, с. р) нисам била; оно кревет (το κρεβάτι, с. р) празно; писала ме са шибицом на панталон (στο πατάλони, једнина). By switching to a more complex declension system, the informant most often decided to use the basic form of the noun, ie. the nominative instead of G: имала сам те двојдеца; три месеци су држали у затвору; Срби нисмо имали у Буљкес; педесета година ми је син рођен; није фалио од кућа; А: тамо су нашли сервиси, храна; на игранка њи су двојица досли; L: тамо на игранка (смо се упознали). However, there were forms that did not correspond to the reaction of the verb: Г: нешто се љуља испод ногама; D: излазила сам тамо према пругу; А: уцила сам остали, ово, ученицима. Under the influence of Greek and Bačka dialects, the instrumental denoting instrumentality is expressed by a construction with a preposition: писала ме са шибицом (με το σπίρτο).

On the syntactic level, under the influence of the Greek, there is a mixing of the case of direction and place: певала сам у школу јос; радили смо као радници и у млеку: заједно смо дошли у Гакову.

Code change occurred at the end of the interview at the initiative of the examiner, while during the conversation some Greek lexemes appeared only occasionally: јако лепо

сам певала *γιαυτό* учитељ јако ми је волела ('зато'); знала сам историје, знала сам математику, знала сам *Σερβικά, όλα*, све сам знала. In two examples, causal sentences are introduced with a conjunction: *zašto*, which fully corresponds to Greek *γιατί* 'зашто, јер, зато': код Ранковића сам добила, пет иљади смо добили *zašto* смо играли ја и муж; директорми је јако жалио *zašto* имала сам те двоје деца.

Along with the analysis of the idiolect, a transcript of the interview from 2009 is attached as a testimony to a time full of suffering of these people who still loved their homeland and mourned for it, sang their songs, played their games and kept their language, which is spoken today by their children, but, unfortunately, not their grandchildren!

Keywords: Greek and Serbian language, dialectology, interference, language levels, transcript.

Žarko S. Bošnjaković